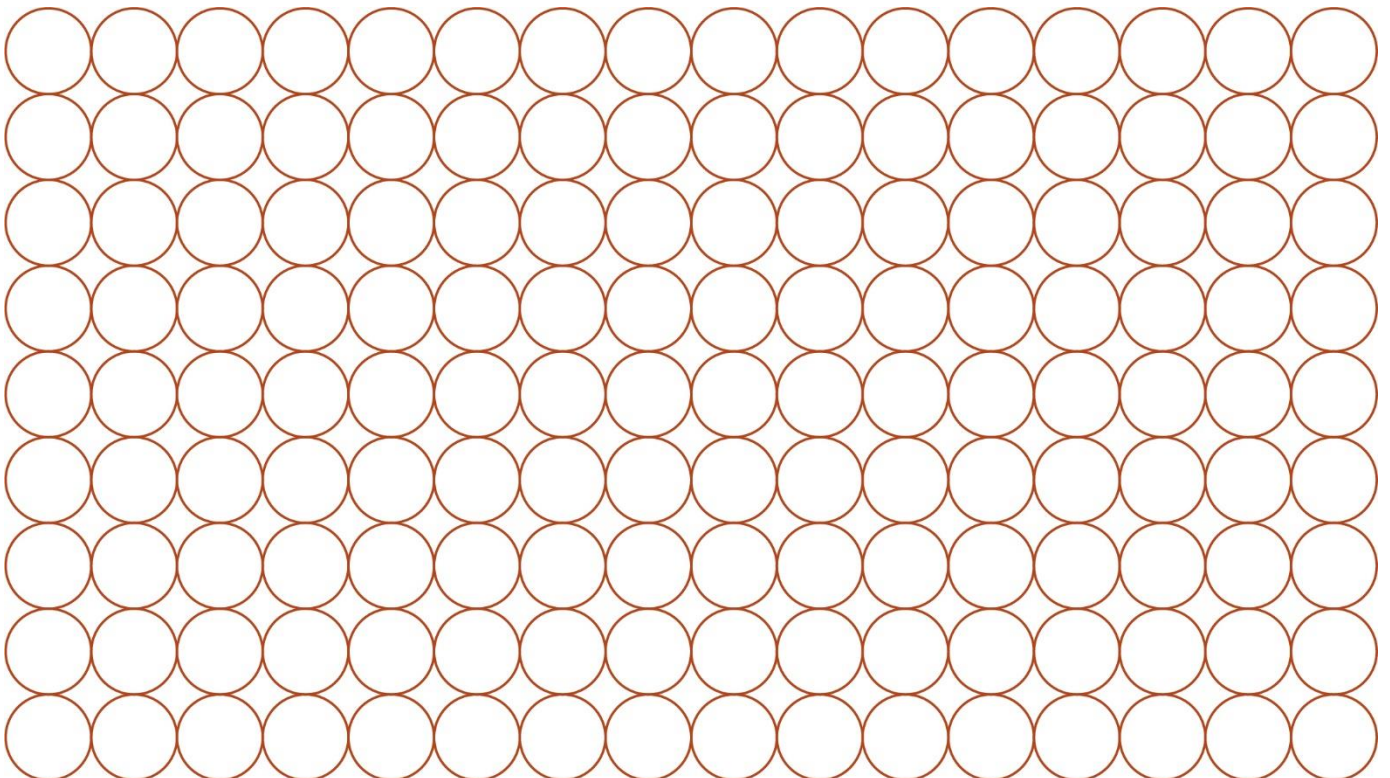

Kommentarmaterial till kursplanen i hem- och konsumentkunskap

Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-602-0

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Inledning	4
Kommentarer till kursplanens syfte.....	5
Förmågan att planera måltider och tillaga mat för olika situationer och sammanhang	5
Förmågan att hantera och lösa praktiska situationer i vardagen	6
Förmågan att värdera val och handlingar i hushållet.....	6
Förmågan att ha ett reflekterande förhållningssätt vid konsumtion utifrån perspektivet hållbar utveckling.....	6
Förmågan att använda ämnesspecifika ord, begrepp och symboler	6
Kursplanens centrala innehåll.....	8
Kommentarer till innehållspunkter i det centrala innehållet.....	8
Kommentarer till betygskriterierna	10

Inledning

Detta kommentarmaterial riktar sig främst till lärare som undervisar i hem- och konsumentkunskap inom kommunal vuxenutbildning (komvux) som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Ambitionen med materialet är att lärare och rektorer ska få en djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom kursplanen samt få stöd i arbetet med kurserna.

Kommentarmaterialet är också tänkt att vara ett stöd i planeringen av undervisningen. Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

De elever som läser hem- och konsumentkunskap inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå har olika mål med sina studier och bildar en heterogen grupp med olika behov och förutsättningar. Det kan därför vara bra att börja med en kartläggning av elevens kunskaper, särskilt om det är länge sedan eleven senast studerade hem- och konsumentkunskap. Det är viktigt att komma ihåg att även om eleven har ett betyg sedan tidigare kan kunskaper saknas och eleven därmed ha rätt att läsa kursen. I de fallen kan kartläggningen visa om det behöver skapas en delkurs utifrån de delar av kursen som eleven har behov av och är intresserad av. Elevens behov och förutsättningar tillsammans med den individuella studieplanen ska alltid vara grunden för om eleven läser hela kursen eller en delkurs. Den individuella studieplanen kan också vid behov revideras under kursens gång.

Elever inom komvux som anpassad utbildning behöver olika mycket stöd. För att skapa bra förutsättningar för elevens kunskapsutveckling måste stödet anpassas så att lärare och eventuell annan personal inte inkräktar på elevens autonomi och begränsar det aktiva deltagandet i undervisningen. Som för all vuxenutbildning ska utgångspunkten för utbildningen vara elevens behov och förutsättningar.

För att kunna delta i undervisningen och få möjlighet att utvecklas mot målen behöver eleven också en miljö där omgivningen anpassar redskap och kommunikation efter elevens förutsättningar. Det handlar bland annat om att tillgängliggöra material och annat som används i undervisningen. Det handlar också om de sätt som eleven får möjlighet att visa sina kunskaper på.

Kommentarmaterialet är upplagt utifrån de olika delarna i kursplanen: syfte med långsiktiga mål, centralt innehåll och betygskriterier. De olika delarna i kursplanen är tydligt kopplade till varandra. De är också kopplade till läroplanen för vuxenutbildningen¹. För att planera undervisningen behöver därför alla delar finnas med. Det går alltså inte att bara läsa det centrala innehållet eller betygskriterierna utan att sätta in dem i läroplanens och kursplanens hela sammanhang.

¹ Förordning (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen

För mer läsning om de olika delarna i kursplanerna finns ett övergripande material att läsa, [Så använder du kursplanerna inom kommunal vuxenutbildning](#)

Kommentarer till kursplanens syfte

Syftestexten riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i hem- och konsumentkunskap. Syftet är därför en viktig del när läraren planerar och genomför undervisningen.

Syftestexten inleds med en kort motivering till varför kursen i hem- och konsumentkunskap finns inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Där beskrivs också vilken betydelse kunskaper inom hem- och konsumentkunskap har för människor och hur de kan underlätta för att göra medvetna val. Syftet är formulerat så att det tydligt framgår vilket ansvar utbildningen har för att eleven ska kunna utveckla de ämnesspecifika kunskaper och förmågor som anges.

Syftet är formulerat så att det tydligt framgår vilket ansvar undervisningen har för att eleven ska kunna utveckla de ämnesspecifika kunskaper och förmågor som anges. Det är viktigt att understryka att alla ämnesspecifika kunskaper och förmågor är betydelsefulla i en mängd olika sammanhang och att de samspelar med varandra. Undervisningen bör därför sträva efter att ge eleven möjlighet att utveckla samtliga kunskaper och förmågor i för eleven meningsfulla och användbara sammanhang. Syftestexten avslutas med fem långsiktiga mål (förmågor) som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för betygskriterierna. Målen innehåller inte sådant som elevens socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intresse för ämnet. Dessa områden är dock viktiga när läraren planerar, genomför och utvärderar sin undervisning men ska inte vara underlag för bedömning och betygssättning.

Förmågorna kommenteras nedan var för sig.

Förmågan att planera måltider och tillaga mat för olika situationer och sammanhang

Förmågan ska bidra till att eleven ges förutsättningar till en ökad självständighet med också till att utveckla ett ökat intresse för matlagning och kunskaper om sambandet mellan mat och hälsa. Förmågan innefattar också att kunna välja och använda livsmedel, redskap, teknisk utrustning och metoder vid matlagning och bakning. Måltider kan vara viktiga för social gemenskap och förmågan innefattar därför även att ha förståelse för matsituationers både sociala och kulturella betydelse.

Förmågan att hantera och lösa praktiska situationer i vardagen

I förmågan ingår att kunna hantera vardagliga utmaningar och arbetsuppgifter på ett sätt som gynnar individen och hushållet. Här ingår att ha förståelse för och strategier för att lösa arbetsuppgifter som till exempel hur man sköter sin privatekonomi, bokar resor och källsorterar. Att känna till hur man kan få hjälp att hantera dessa och andra vardagsuppgifter ingår också i förmågan. Dessutom handlar förmågan om att kunna samarbeta och dela ansvar i praktiska situationer samt reflektera över arbetsfördelning och jämställdhet.

Förmågan att värdera val och handlingar i hushållet

Förmågan att värdera val och handlingar handlar om att känna till och söka information om olika saker för att kunna reflektera över och använda sig av konsumenters rättigheter. I förmågan ingår också att till exempel kunna värdera budskap i reklam och medier och tänka kritiskt som konsument. Det kan exempelvis handla om val av livsmedel, köp via internet och olika abonnemang.

Förmågan att ha ett reflekterande förhållningssätt vid konsumtion utifrån perspektivet hållbar utveckling

I förmågan ingår att kunna diskutera vilka olika konsumtionsval får i ett vidare perspektiv, framför allt utifrån perspektivet hållbar utveckling. För att kunna göra det behövs kunskaper om den hållbara utvecklingens sociala, ekonomiska och ekologiska dimensioner.

Förmågan att använda ämnesspecifika ord, begrepp och symboler

För att öka elevens aktivitet och engagemang i frågor som rör exempelvis matlagning, hälsa och ekonomi och i samtal om dessa och andra frågor som rör hem- och konsumentkunskap behöver eleven utveckla förmågan att använda ämnesspecifika ord, begrepp och symboler i olika sammanhang. Att kunna använda ämnesspecifika ord, begrepp och symboler är väsentligt i alla delar av kursen och går inte att se som en enskild del. Förmågan handlar om att erövra begreppens betydelse och innebörd samt att förstå skillnader och samband mellan olika begrepp, till exempel mellan att hyra, låna och betala på kredit. Exakt vilka ord, begrepp och symboler det handlar om kan variera utifrån exempelvis elevens förkunskaper och intressen. Det som är viktigt är att eleven får möjlighet att

utveckla förståelsen för att kunna använda dem i sitt arbete med hem- och konsumentkunskap.

Kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Innehållet i hem- och konsumentkunskap inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå är framtaget utifrån att en vuxen elev ska få de kunskaper som behövs för vardagsliv, samhällsliv, arbetsliv och vidare studier, till exempel studier på en nivå som motsvarar utbildningen i anpassade gymnasieskolan.

Det centrala innehållet i hem och konsumentkunskap är indelat i fyra kunskapsområden: ”Mat, måltider och hälsa”, ”Konsumtion och ekonomi”, ”Miljö och livsstil” och ”Ämnesspecifika begrepp”. Varje kunskapsområde består av ett antal punkter. Dessa ska inte uppfattas som att de alltid ska väga lika tungt i undervisningen. Innehållspunkterna ska snarare uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt. Kunskapsområdena bör inte heller ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan de kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpliga för att uppnå syftet med undervisningen. Eftersom elever har olika kunskaper med sig och deras mål med studierna varierar behöver undervisningen individualiseras för att utgå från varje elevs behov och förutsättningar.

Kommentarer till innehållspunkter i det centrala innehållet

Nedan ges några olika aspekter på det centrala innehållet och hur olika delar av innehållet kan kombineras.

Ämnets begrepp

I kursen är ämnesspecifika begrepp ett kunskapsområde. Att ha ett språk för att kunna sätta ord på vad man känt och tänkt är betydelsefullt. Det är också betydelsefullt att kunna formulera erfarenheter och kunskaper med relevanta begrepp och därför är detta viktigt att ha med sig oavsett vilket område man arbetar med. När eleven lär sig eller kan minnas namn på redskap, matvaror, ekonomiska begrepp och liknande utvecklas tänkandet och möjligheterna att ta till sig instruktioner, delta i samtal och diskutera resultat av undersökningar.

Matlagning, måltider och hälsa

Precis som i andra kurser inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå behöver undervisningen utgå från elevens förkunskaper, intresse och mål med kursen. I kunskapsområdet ”Mat, måltider och hälsa” finns exempelvis innehållspunkterna *matlagning och bakning. Hur valet av metod påverkar processen och resultatet* och *recept och instruktioner i såväl digitala som andra medier, hur de kan läsas och följas*. Vad som ingår i dessa punkter behöver utgå från vad eleven vill lära sig och göra av sina nya kunskaper. Om

målet för eleven är att kunna bli mer självständig behöver exempelvis valet av recept vara vad eleven kan klara av på egen hand. Detta går också att koppla ihop med punkter i samma kunskapsområde som handlar om hälsa, som *individuella behov av energi och näring* och *hur sambandet mellan matintag och rörelse påverkar kropp och hälsa*. Det finns också en koppling till innehållet *hur man kan arrangera måltider för att skapa gemenskap och välbefinnande* som handlar om hur det ser ut kring ätandet. Om man lagar mat tillsammans i kursen kan måltiden vara ett bra tillfälle att diskutera kring dessa frågor.

Miljö och ekonomi

I samband med måltider eller liknande kan även frågor från övriga kunskapsområden passa in. I ”Miljö och livsstil” finns exempelvis punkterna *hur livsmedel och andra varor produceras och transporteras*. *Hur det påverkar miljö och hälsa* och *hur man kan hushålla och ta vara på livsmedel och andra förbrukningsvaror*. Där finns möjlighet till diskussioner om vad vi äter och hur mat produceras. Det går att koppla ihop med hälsa som nämndes ovan, men även till ekonomi. I kunskapsområdet ”Konsumtion och ekonomi” finns innehållet *kostnadsberäkningar för boende, mat och fritid*.

I kunskapsområdet ”Konsumtion och ekonomi” finns även punkter om reklam och konsumenträttigheter, som *reklamens och mediernas påverkan på individers och grupperns konsumtionsvanor* och *konsumenters rättigheter och skyldigheter*. Här kan undervisningen också utgå från elevens erfarenheter och tankar kring exempelvis reklam och hur vi påverkas av det. Här kan även finnas en koppling till hälsa och miljö, eftersom det kan vara försäljningsargument för nya produkter.

Kommentarer till betygskriterierna

Betygskriterierna inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå har från 1 januari 2022 endast ett betygssteg, Godkänt. För en elev som inte uppfyller kriterierna för godkänt skrivs ett intyg om att eleven deltagit i kursen.

Betygskriteriernas uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens samlade kunskaper. Betygskriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits. För att eleven ska få betyget Godkänt ska samtliga kriterier för betyget vara uppfyllda.

Läraren använder betygskriterierna som ett verktyg för att bedöma elevens kunskaper vid betygssättningen. Betygskriterierna är alltså inte mål för undervisningen och är inte avsedda som grund för planering eller genomförande av undervisning. Inför betygssättningen behöver läraren samla in ett brett och varierat bedömningsunderlag. Det innebär att läraren då och då behöver kontrollera sitt bedömningsunderlag mot betygskriterierna för att säkerställa att det kommer att finnas tillräckligt med underlag för en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid slutet av kursen.

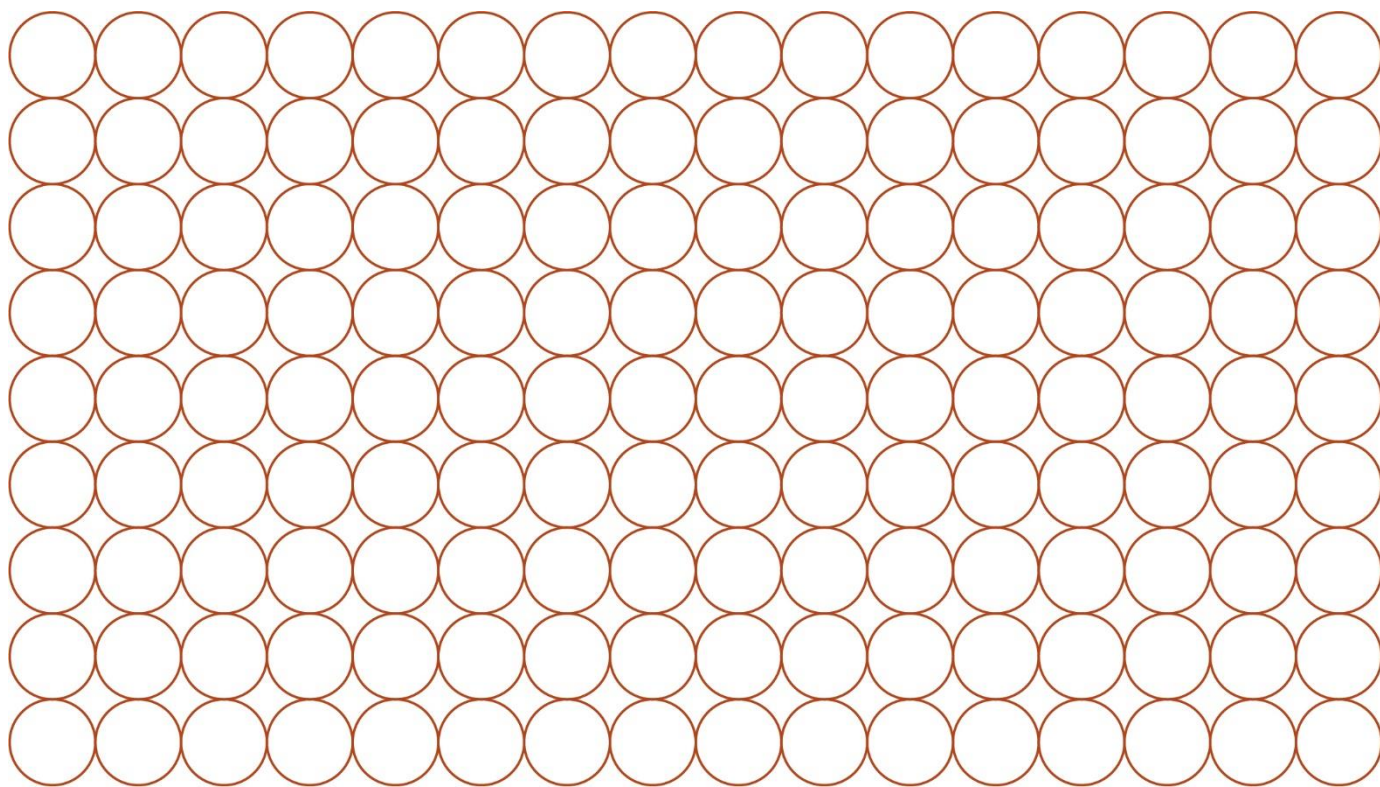
För att betygskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg vid betygssättning är de formulerade på ett övergripande sätt. Det finns därför få detaljer från det centrala innehållet i betygskriterierna, så att enstaka detaljer inte ska få alltför stor betydelse för elevens betyg. På så sätt ger betygskriterierna läraren möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som gett eleven möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt.

Betygskriterierna kan också användas för att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller säkerställa att eleven får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

Läraren ska fästa störst vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren ska också fästa mer vikt vid sådant som undervisningen har fokuserat på och där eleven fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper. Det innehåll läraren väljer att behandla i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleven att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Hur läraren har arbetat med innehållet har också betydelse när eleven bedöms. Har eleven fått tillgång till de hjälpmedel som behövs för att eleven ska kunna tillgodogöra sig undervisningen? Har eleven fått möjlighet att kommunicera sina kunskaper på ett sätt som fungerar för eleven? Dessa aspekter behöver finnas med under kursens gång så att det inte uppdragas vid betygssättning att eleven inte haft möjlighet att tillgodogöra sig innehållet i kursen eller inte fått möjlighet att utvecklas optimalt. Eftersom målgruppen för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå är så heterogen finns det inte ett sätt som detta kan göras på. Läraren behöver därför vara öppen för att hitta olika lösningar för olika elever.

I betygskriterierna är medverka och bidra nyckelbegrepp. Begreppen medverka och bidra är tänkta att ange en konstaterad aktiv medverkan och ett konstaterat aktivt bidrag av eleven. Till exempel står det i betygskriterierna för matematik att *eleven medverkar i att utföra vardagliga uppgifter i hushållet. Eleven bidrar också till resonemang om hur olika livsstilar, konsumtionsval och handlingar kan påverka hälsa, miljö och ekonomi och ger något exempel.* Här behöver läraren avgöra vad som krävs för att kunna konstatera att eleven verkligen har medverkat och bidragit. Det behövs också kunskap och kännedom om varje enskild elev för att kunna avgöra när eleven medverkar eller bidrar. Ibland kan det vara svårt att avgöra om en elev medverkar eller bidrar. I de fallen är det bra, om det är möjligt, att kunna göra en gemensam bedömning tillsammans med en annan lärare och försöka ge eleven många och olika situationer där hen kan visa sina kunskaper.

Eftersom betygskriterierna bara innehåller ett betygssteg får uttrycken medverka och bidra inte heller vara begränsande för elever som kan komma längre i sin kunskapsutveckling. De behöver få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt och då behöver syftestexten med de långsiktiga målen och det centrala innehållet läsas och tolkas tillsammans med betygskriterierna.

Skolverket

www.skolverket.se